

PENTRU UN CATALOG AL CĂRȚII ROMÂNEȘTI VECHI

MARGARETA TUDOR

Cultura, un domeniu important al civilizației noi, este un reper în istoria unui popor.

Sunt monumente care dăinuie de mii de ani, amintind de o civilizație tradițională. Unele au rămas, altele s-au pierdut odată cu trecerea timpului.

Și în spațiul Argeșului și Muscelului s-au păstrat dovezile trecutului, mărturie fiind durabilele construcții dăltuite în piatră, cărămidă și lemn. Cartea însă, conținând un întreg univers de idei și sentimente, ne sprijină în a studia și a trăi trecutul. Prin carte s-au pus bazele limbii literare, s-au fundamentat ideile privind originea și unitatea etnică a românilor, s-a ținut trează flacăra conștiinței naționale, s-a înlesnit integrarea culturii noastre în marile curente ale lumii. Unitatea spirituală a poporului român s-a păstrat datorită circulației neîntrerupte a cărții.

Din fericire, în Argeș s-au păstrat asemenea dovezi de cultură și civilizație. Ele trebuie însă aduse la lumină, făcându-le publice, pentru a putea fi cunoscute și a fi transmise generațiilor de azi și de mâine.

În acest sens, lansăm propunerea întocmirii și publicării unui catalog al cărții vechi care a apărut în provinciile românești și care a circulat în spațiul argeșean.

Județul Argeș, prin persoane fizice și juridice, deține un număr apreciabil de cărți care au calitatea de bun de patrimoniu cultural național, cele mai multe găsindu-se în depozitele centralizate de la Câmpulung - Muscel și Văleni, județul Argeș și care aparțin unităților de cult din întregul județ. Principalele elemente ale cărții au fost consemnate pe o fișă specială de evidență a bunurilor de patrimoniu cultural național de către cei care au lucrat în cadrul fostului Oficiu Județean Pentru Patrimoniu Cultural Național Argeș: Ion Stoicescu, Cornel Tucă, Grigore Constantinescu, Margareta Tudor.

Având în vedere că în județul Argeș n-au apărut cataloage ale cărții vechi existente în patrimoniul local (exceptând fondul de carte al Bibliotecii Județene), Grigore Constantinescu și Margareta Tudor, în cadrul Oficiului Județean pentru Patrimoniu Cultural Național Argeș, au început catalogarea cărților care ofereau cele mai interesante informații: Grigore Constantinescu - „Catalogul cărții românești vechi din patrimoniul unităților de cult muscelene“ (1801-1830) și Margareta Tudor - „Cartea românească veche din prima jumătate a secolului al XVIII-lea în depozitul centralizat Văleni-Argeș“.

Depozitul centralizat de la Văleni a concentrat cărțile din fondul vechi existent în parohiile protoierilor: Pitești, Curtea de Argeș și Costești.

„Cartea românească veche din prima jumătate a secolului al XVIII-lea în depozitul centralizat Văleni - Argeș“ constituie o sursă utilă pentru cercetătorul local atât din punct de vedere istoric cât și literar, acesta putând găsi, mai ales în însemnările consemnate, o serie de date interesante care cuprind concepții și preocupări ale oamenilor din secolele trecute. De asemenea, din catalog se poate vedea că nici cartea n-a fost supusă legilor autorităților timpului, ea circulând în voie între provinciile și Țările Românești.

Catalogul cuprinde un număr de 96 de cărți bibliografiate. Dintre acestea, 48 de cărți (8 titluri) sunt tipărite la Râmnic, în perioada 1731-1750, 41 de cărți (7 titluri) sunt tipărite la București, în perioada 1726-1750, 5 cărți (2 titluri) sunt tipărite la Buzău, în perioada 1704-1743 și 2 cărți (1 titlu) sunt tipărite la Târgoviște, în anul 1712.

Toate aceste cărți aparțin parohiilor din cele trei protoierii: 41 de cărți din Protoieria Pitești, 41 de cărți din Protoieria Curtea de Argeș și 14 cărți din Protoieria Costești.

În ceea ce privește starea lor de conservare, doar 7 cărți sunt într-o stare bună, restul de 89 de cărți prezentând încuietori lipsă, rupte, pete de ceară, file îngălbenite, piele zdrențuită sau roasă la colțuri, pete de umezeală, file desprinse, foi de titlu lipsă.

Starea mai proastă de conservare în care se găsesc se datorează și faptului că, de aproximativ 200-250 de ani, ele au fost folosite în biserici, unde starea de umezeală a fost predominantă, aceste cărți neputând fi conservate în mod corespunzător. În același timp, ele au circulat de la o parohie la alta în cadrul aceleiași protoierii, dar și între parohiile altor protoierii sau chiar provincii.

Legăturile sunt de mai multe tipuri: cele mai multe (31) de 320 mm, de 310 mm (17), de 300 mm (7), restul fiind de 200 mm, 220 mm, 280 mm, 250 mm, 290 mm, 210 mm, 260 mm, 350 mm și 370 mm. Legăturile sunt din piele neagră pe lemn (35), din piele maro pe lemn (28), din piele brună pe lemn (17), din piele neagră pe carton (1), din pânză roșie pe lemn (1), din hârtie roșie pe lemn (1), din catifea albastră pe carton (1), la restul de 12 cărți neputând fi identificate legăturile.

Un accent deosebit s-a pus pe însemnările manuscrise, pentru a se putea da seama mai bine de circulația cărții și mai ales de datele conținute de aceste însemnări, date care pot fi folosite în cercetarea istorică.

Pe cărțile cercetate și incluse în catalog au fost găsite un număr de 30 de însemnări, cuprinse între anii 1741 - 1965, deci pe o perioadă de 224 de ani.

Aceste însemnări se referă, în mare măsură, la grija față de cărțile respective, preoții atrăgând atenția asupra importanței acestora. Alte însemnări amintesc de cei care au contribuit la cumpărarea cărților, de preoții și cântăreții parohiilor care foloseau aceste cărți. O serie de însemnări ne prezintă încă date meteorologice foarte interesante și importante. De pildă, dintr-o astfel de însemnare, aflăm că, la 27 mai 1776, a fost un potop care a necesitat ținerea unei slujbe în biserică de către preotul paroh; la 23 mai 1887 a căzut o piatră mare „ca oul de găină“, iar la 25 decembrie 1938, a fost o „ploaie torențială ca vară“.

Un loc important în cadrul însemnărilor îl prezintă și numele celor care îngrijeau de cărți, legătorii (amintiți încă de la 1855). Mai sunt și alte însemnări care privesc o serie de fapte de importanță locală, plantări de brazi în curțile bisericilor, afurisenii pentru cei care nu vor avea grijă de cărți etc.

În ceea ce privește descrierea cărților s-a procedat astfel: s-a trecut titlul complet al cărții și anul apariției sale; s-a continuat cu numărul filelor, dimensiunile cărții în milimetri și eventualele lipsuri sau plusuri față de B.R.V. S-au menționat toate ilustrațiile cuprinse în carte, însemnările manuscrise, legătura și numărul de inventar, la sfârșit fiind amintite poziția cărții în B.R.V. (s-a trecut poziția titlului, celelalte cărți asemănătoare fiind trecute la aceeași poziție). Nu s-a mai trecut proveniența cărții, deoarece aceste cărți, deși se află în depozitul de carte veche de la Curtea de Argeș, nu aparțin totuși parohiilor de la care au fost ridicate și care au fost menționate mai sus. La sfârșitul catalogului au fost atașate 15 ilustrații pentru a da o imagine cât mai clară a cărților studiate și o hartă a județului Argeș cu delimitarea protoierilor existente în județ și concentrarea cărții vechi în cele două centre: Văleni și Câmpulung - Muscel.

Considerăm acest catalog bibliografic ca o modestă contribuție pentru o mai bună cunoaștere a fondului de carte românească veche a județului Argeș din prima jumătate a secolului al XVIII-lea și un început în vederea alcătuirii unui catalog al cărții vechi românești aflate în întregul județ